

РОЗВИТОК ЕМПАТІЇ, ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА ТОЛЕРАНТНОСТІ У НОРМОТИПОВИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ГРУПИ ЗДО

*Копил Наталія, вихователька-методистка Чернігівського дошкільного
навчального закладу № 26, м. Чернігів (Україна)*

Сучасна освітня парадигма передбачає впровадження інклюзії як ключового принципу, що забезпечує рівний доступ до якісної освіти для всіх дітей. Інклюзивна освіта в ЗДО не лише гарантує право дітей з ООП на інтеграцію, але й має значний позитивний вплив на нормотипових дошкільників. Спільне навчання та гра створюють природні умови для засвоєння соціальних норм, розвитку емоційного інтелекту та формування ціннісних орієнтацій, зокрема толерантності та взаємодопомоги.

Соціалізація є ключовим фактором для розвитку особистості, формування соціальних навичок, самооцінки та самоідентифікації. Діти з ООП стикаються з труднощами в процесі соціалізації, що може негативно вплинути на їхнє життя. Всі учасники освітнього процесу мають забезпечити всебічний розвиток дитини з ООП в комфортних та дружніх умовах.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та визначення ефективних педагогічних стратегій для цілеспрямованого розвитку емпатії, просоціальної поведінки та толерантності у нормотипових дошкільників, які виховуються в умовах інклюзивної групи ЗДО, з метою формування їхньої зрілої соціально-емоційної компетентності та готовності до життя в інклюзивному суспільстві.

Емпатія – це здатність розуміти та розділяти почуття іншої людини, уявляти себе на її місці. У дошкільному віці емпатія перебуває на етапі інтенсивного розвитку, переходячи від емоційного «зараження» до усвідомленого співпереживання. В інклюзивній групі нормотипові діти отримують унікальний досвід безпосереднього спілкування з однолітками, чий емоційні прояви та потреби можуть бути менш очевидними або виражатися

іншим чином, що стимулює більш глибоке когнітивне та афективне розуміння чужого стану.

Просоціальна поведінка – це добровільні дії, спрямовані на допомогу іншим без очікування зовнішньої винагороди. Взаємодія з дітьми з ООП природним чином активізує мотиви допомоги та співпраці. Нормотипові діти часто беруть на себе роль помічників, що сприяє закріпленню навичок піклування та відповідальності.

Толерантність у контексті інклюзії означає здатність нормотипових дітей сприймати відмінності однолітків, особливості розвитку, поведінки, спілкування без оцінювання чи дискримінації. Толерантність формується через досвід успішної спільної діяльності та усвідомлення цінності кожної особистості незалежно від її особливостей.

Для ефективного розвитку зазначених компетентностей необхідне системне впровадження спеціально організованої педагогічної роботи, моделювання та обговорення емоцій, використання сюжетно-рольових ігор, театралізацій та казкотерапії для програвання та аналізу соціальних ситуацій, включаючи взаємодію з дітьми з ООП. Організація спільної діяльності – забезпечення рівного партнерства у спільних проєктах, де кожна дитина, незалежно від її особливостей, може внести свій внесок є дуже важливою.

Толерантна поведінка нормотипових дітей по відношенню до дітей з особливими освітніми потребами формується не через декларації, а через цілеспрямовану, систематичну практичну діяльність та моделювання з боку дорослого. Найперший крок – дестигматизація та нормалізація відмінностей. Вихователь має пояснювати особливості поведінки чи потреб дитини з ООП (наприклад, чому вона використовує візок, чому вона не розмовляє, чому голосно кричить). Важливо використовувати терміни, що фокусуються на дії, а не на діагнозі (наприклад, «Їй потрібно більше часу, щоб зрозуміти завдання» замість «У неї аутизм»). Проведення занять, які наголошують на індивідуальних відмінностях кожної дитини (колір волосся, зріст, улюблені іграшки, особливі вміння) та підкреслюють, що кожен має свої сильні сторони. Вихователь є

головним зразком толерантності та емпатії. Усі ці методи мають бути постійною частиною освітнього процесу, а не разовими акціями, забезпечуючи інтеграцію цінностей толерантності та прийняття у повсякденне життя групи.

Велику роль у формуванні толерантної поведінки відіграє сім'я. Сім'я є первинним інститутом соціалізації і відіграє вирішальну роль у засвоєнні дитиною соціальних норм, емоційного реагування та формування ставлення до "інакшості". У контексті інклюзивної освіти ЗДО, взаємодія з сім'єю нормотипової дитини мають свої аспекти. Батьки, які спокійно та відкрито обговорюють з дитиною особливості однолітків, використовуючи нейтральну та позитивну лексику, формують у дитини аналогічну толерантну модель сприйняття. Коли дитина запитує про відмінності («Чому він так дивно ходить?», «Чому вона не говорить?»), реакція батьків має бути емпатичною та пояснювальною (наприклад, «Її ніжки працюють трошки інакше, але вона дуже любить грати з кубиками»). Категорична заборона запитувати або висміювання формує соціальну тривогу та упередження.

Дуже важливою є співпраця ЗДО з сім'єю. Сім'я має підтримувати ініціативи вихователів щодо інклюзії. Якщо вихователь просить дитину виконувати певні обов'язки, що передбачають взаємодію з однолітком з ООП, батьки повинні схвалювати та закріплювати цю поведінку вдома. Залучення сім'ї до спільних інклюзивних заходів (свят, екскурсій) у ЗДО, де батьки нормотипових дітей можуть безпосередньо спостерігати за позитивною взаємодією та спілкуватися з батьками дітей з ООП. Це руйнує соціальні бар'єри та страхи. Таким чином, ефективне формування толерантності та емпатії можливе лише за умови синергії педагогічних зусиль ЗДО та свідомого, підтримуючого виховання в сім'ї.

Інклюзивна група ЗДО є потужним чинником соціалізації та розвитку емпатії, просоціальної поведінки та толерантності у нормотипових дошкільників. Спільний досвід взаємодії з дітьми з ООП формує фундаментальні соціально-емоційні компетентності, які є основою для побудови гуманного та інклюзивного суспільства в майбутньому. Ефективність цього процесу залежить

від цілеспрямованої та систематичної педагогічної роботи, що базується на принципах прийняття, поваги та підтримки, а також від об'єктивної діагностики досягнутих результатів та активної участі сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Алексєєнко Т. Ф. Соціалізація особистості: можливості й ризики: науково-методичний посібник. Київ, 2007. 152 с.
2. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими потребами в загальноосвітній заклад. Соціальний педагог. 2009. №5. С. 26-35.
3. Тат'янчікова І. В. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: поради педагогам та батькам : методичні рекомендації педагогам спеціальних закладів освіти та батькам, які виховують дитину з особливими потребами. Слов'янськ : Видавництво Б.І. Моторіна, 2020. 161 с.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ «ТЕАТР ЕМОЦІЙ»

Корсун Діана, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Колосова О., кандидат педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

Емоційна компетентність є однією з ключових складових гармонійного психічного та соціального розвитку дитини дошкільного віку. Вона забезпечує здатність дитини усвідомлювати власні почуття, розуміти емоційні стани інших людей, адекватно виражати емоції та регулювати поведінку в соціальній взаємодії. Саме рівень сформованості емоційної компетентності значною мірою визначає успішність соціалізації дитини, характер її взаємин з однолітками й дорослими, рівень самооцінки, емоційного благополуччя та здатності до самоконтролю.